

4 Mei 2022

Dat ik door de Stichting 4 en 5 Mei Zeist gevraagd ben om vanavond iets te vertellen over de herdenking van oorlogsslachtoffers heeft alles te maken met de georganiseerde hulp aan joodse onderduikers door mijn opa en ouders tijdens de Duitse bezetting.

Ze werden verraden en op 16 juli 1943 viel de Sicherheitsdienst binnen op Dorpsstraat 32b. Als leider werd vooral mijn grootvader Gerrit Leijte dagenlang gewelddadig verhoord door de SS'er Kees Kaptein. Die sloeg en trapte Opa bij dagenlange gewelddadige verhoren kreupel. Mede dankzij zijn buitengewoon hoge pijngrens liet Opa niets los, iets wat maar weinigen gegeven was in zulke omstandigheden. Dat maakt het voor mij bijzonder.

Kaptein was bij het Haagse Judenreferat IV B4 van de Sicherheitspolizei mede verantwoordelijk voor de arrestatie van tenminste 1.400 Joodse mensen. Doorgaans met noodlottig gevolg. Na de bevrijding kwamen een paar duizend oorlogsmisdadigers in aanmerking voor de doodstraf. Via de Bijzondere Rechtspleging werden er daadwerkelijk 152 doodvonnissen uitgesproken, waarvan er uiteindelijk slechts 39 zijn uitgevoerd. Kees Kaptein was één van die 39. Voor de rechtbank erkende hij alleen de marteling van mijn opa.

Maar voor de hulp aan joodse onderduikers van mijn opa en ouders – en van een paar honderd andere Zeistenaren – verwijs ik u graag naar het boek van Heleen bij 't Vuur en Gerrit van der Vorst. Dankzij hun prachtige boek over Joodse onderduikers in Zeist: 'Dan komen angst en wanhoop aangeslopen', is bij een groter publiek bekend geworden welke indrukwekkende hulp mijn opa, mijn ouders en hun helpers hebben gegeven aan onze zo zwaar bedreigde Joodse landgenoten.

Onze opa en ouders hebben de oorlog overleefd. Maar dat geldt niet voor andere familieleden, zoals deze 3 neven van mijn vader

- Herman Leijte die op 7 november 1942 omkwam voor de kust van Myanmar.
- Jacob Cornelis Leijte, omgekomen in de Javazee, op 9 maart 1942.
- Johannes Antonius Marinus Leijte, omgekomen op 28 augustus 1942 in de Atlantische Oceaan.

Ik wilde bij deze herdenking echter niet alleen stilstaan bij de gevallen door oorlogsgeweld, maar ook aandacht vragen wat oorlogen doen met een 2^e en misschien zelfs 3^e generatie.

We hebben in Nederland bijna 77 jaar gedacht dat er in Europa geen oorlog meer gevoerd zou worden. In Joegoslavië was al sprake van een smerige oorlog, maar dat deden we af als een burgeroorlog met veel geweld en slachtoffers. Zelfs Srebrenica opende onze ogen onvoldoende, laat staan oorlogsgeweld in andere werelddelen. Allemaal te ver van ons bed. Poetin heeft ook ons nu teruggebracht in de keiharde werkelijkheid en ons gevoel voor veiligheid langdurig verstoord. De barbaarse inval in Oekraïne veroorzaakt tienduizenden doden en miljoenen ontheemden. Wat zullen de gevolgen zijn voor de overlevenden en de vluchtelingen? In Oekraïne zijn er in de eerste 3 weken van deze oorlog zo'n 5.000 baby's geboren. Wat is in 's hemelsnaam hun toekomst?

Uit eigen bescheiden ervaring wil ik vandaag iets vertellen over wat een oorlog kan doen met volgende generaties. Mijn zusje Willy (1942), broer Gert (1943) en ik (1944) maakten de oorlog niet bewust mee, maar de jaren daarna waren traumatisch voor ons gezin.

Onze vader ging na de bevrijding tolken voor de geallieerden. Hij was maanden van huis en bij zijn terugkomst bleek hij de verantwoordelijkheid voor zijn gezin niet aan te kunnen. Hij zocht zijn heil buitenshuis en bleef nachtenlang weg.

Ons gezin kwam in extra problemen na de capitulatie van Japan in september 1945. Een broer van opa Leijte, diens vrouw en 2 zoons hadden in de Jappenkampen erg geleden. Maandenlang kregen ze liefdevol onderdak bij ons thuis. Helaas brachten zij, zoals zoveel gerepatrieerden, ziektes met zich mee naar Nederland. Wij raakten ook besmet. Als baby van net één jaar werd ik opgenomen in het Zeister ziekenhuis, tezamen met mijn broertje Gert en zusje Willy. Gert en ik herstelden, maar ons zusje Willy overleed op 18 april 1946, 4

dagen voor haar 4e verjaardag. Kleine Willy was een indirect oorlogsslachtoffer. Haar geboortedag 22 april is altijd een inrieste dag voor ons gezin gebleven en ik wil ook Willy vandaag herdenken.

Moeder deed wanhopige pogingen om het gezin bij elkaar te houden. Ondanks haar slechte gezondheid en de toenemende afwezigheid van onze vader kwamen er nog twee kinderen. De spanningen escaleerden echter en onze vader liet moeder na een driftexplosie opnemen in het Zeister Sanatorium. Wij werden in een kindertehuis geplaatst. Toen onze huisarts Scheffer ontdekte wat er gebeurd was, haalde hij moeder uit de psychiatrische inrichting. Vervolgens ging de ooit toonaangevende rijwielhandel Leijte failliet. Onze vader vertrok voorgoed uit Zeist. Ik heb hem zelf nog maar éénmaal gezien, toen ik als 23-jarige toestemming voor mijn huwelijk nodig had. Zijn vertrek bracht het gezin in grote problemen. Schuldeisers dreigden onze huisraad weg te halen en daarom was moeder wel gedwongen om in januari 1950 de scheiding uit te laten spreken.

Nog datzelfde jaar, en in 1951, onderging ze zware longoperaties. Ook de jaren daarna moest ze verschillende malen in het ziekenhuis opgenomen worden. Wij als kinderen werden dan ondergebracht bij familie of zelfs bij onbekenden. Ik herinner me dat ik als 7-jarig jochie door de buurvrouw naar Utrecht-station werd gebracht en met een roos op mijn revers op de trein naar Rotterdam werd gezet, waar ik warm opgevangen werd door familie van de bureu. Gelukkig kwam moeder terug en vormden we uiteindelijk weer een gezin.

Zo goed en zo kwaad als dat kon, want we waren volledig afhankelijk van kerkelijke liefdadigheid en de Sociale Dienst. De sociale voorzieningen stonden in de jaren 50 in de kinderschoenen. Iets nieuws zat er voor ons kinderen zelden in. Wel mochten we met een bonnetje van de Sociale Dienst in de schoenwinkel een paar goedkope schoenen uitzoeken. Van de kerk kregen we gedragen kleding. In die jaren werd er overigens nogal neergekeken op gescheiden mensen en hun kinderen, wat het niet makkelijker maakte.

De kinderen uit het gezin Leijte-Prins zijn goed terechtgekomen, vooral dankzij onze moeder. Maria Prins is voor mij dan ook een ware heldin. Maar het staat voor mij vast dat het illegale werk van onze ouders er uiteindelijk mede toe leidde dat hun huwelijk ontspoorde. Langdurig actief zijn in de illegaliteit met de constante spanning van verraad, ontdekking, arrestatie en groot gevaar voor je leven. Dat doet wat met een mens, maar voor PTSS was in die jaren nog geen begrip.

Ik vertel u dit allemaal niet om te klagen, want het leed van anderen, zoals Joodse overlevenden, was nog vele malen groter. Maar ik heb willen aangeven wat de impact van de 2^e wereldoorlog op een gewoon gezin was. Op de tweede generatie en wie-weet wat wij weer aan onze kinderen hebben doorgegeven. Want heel lang was er verbittering over die rotoorlog, maar dat ik dit mag vertellen voelt ook als eerherstel voor ons ouderlijke gezin. En er gloort misschien zelfs begrip voor de vermoedelijke PTSS van onze vader.

Maar in één adem denk ik aan de ellende van het Oekraïense volk. De slachtoffers, de diepe wonden en trauma's. Eens te meer is duidelijk geworden dat vrijheid en vrede niet vanzelfsprekend zijn! Laten we daarom altijd op 4 Mei en op Bevrijdingsdag blijven herdenken. Ik zou graag willen dat basisscholen elk jaar met groep 7 of 8 een bezoek brengen aan Kamp Westerbork en dat het voortgezet onderwijs er voor zorgt dat elke leerling één keer een bezoek brengt aan een vernietigingskamp uit de 2e Wereldoorlog. De Verenigde Naties zouden dat wereldwijd moeten stimuleren. Laten we onze ogen toch nooit meer sluiten voor de verschrikkingen van oorlogen, waar ook ter wereld. En laten we toekomstige generaties het besef bijbrengen dat oorlog nooit wat oplost, integendeel!